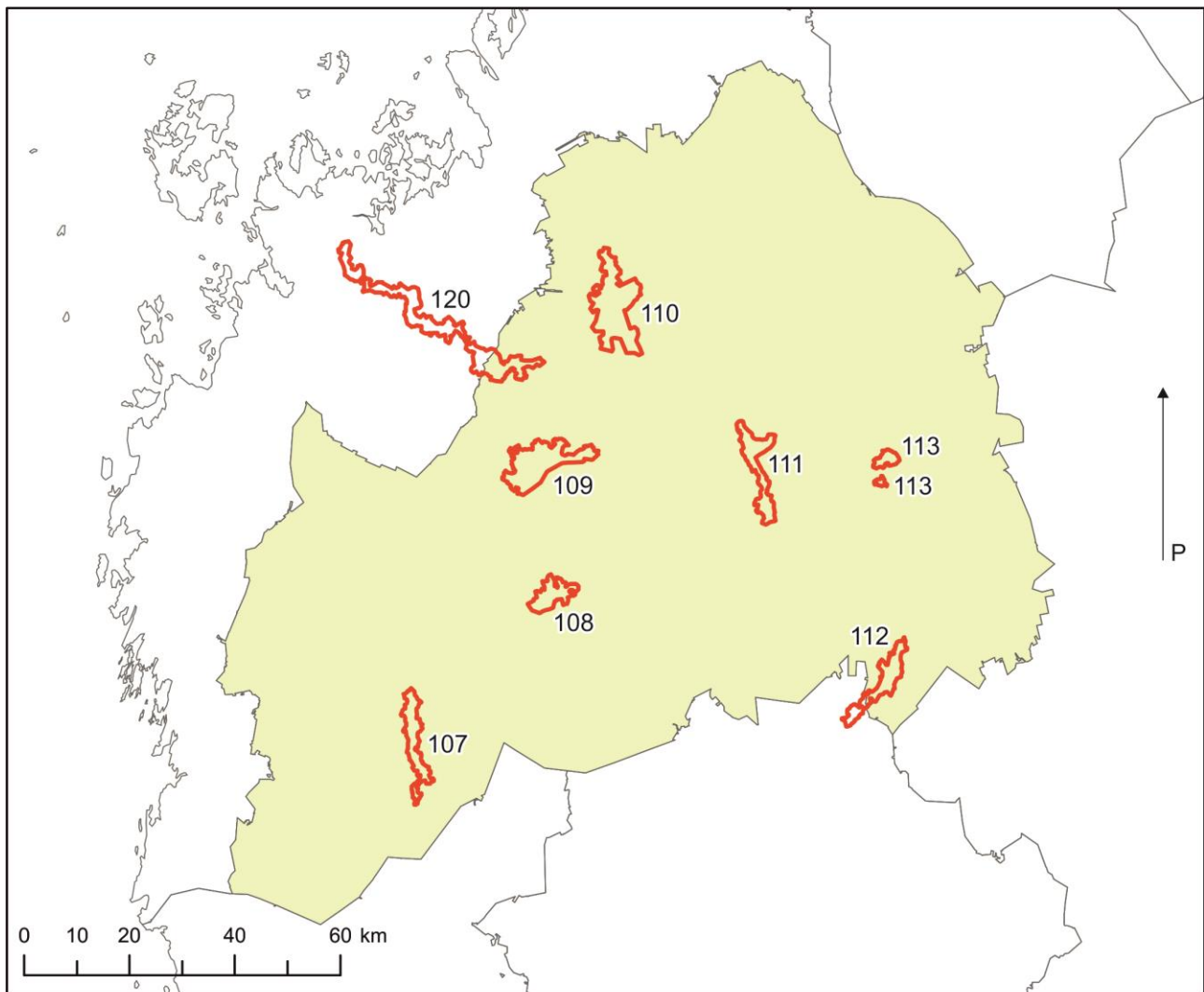

ETELÄ-POHJANMAA

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (MAPIO-työryhmän ehdotus) © SYKE
Maakunnat – Lähde: Maanmittauslaitos

- 107. Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema
- 108. Luopajärven viljelylakeus
- 109. Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema
- 110. Lapuan Alajoen peltolakeus
- 111. Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat
- 112. Ähtärin reitin maisemat
- 113. Lehtimäen mäbiasutus
- 120. Kyrönjokilaakson kulttuurimaisemat

Kuva: Tapio Heikkilä

107. Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema

Hyypänjokilaakson edustava kulttuurimaisema sijaitsee Hyypänjoen kapeahkossa ja jyrkkäpiirteisessä laaksossa. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Hyypänjokilaakso, 1995) ja sinne on perustettu luonnonsuojelulain mukainen maisemanhoitoalue vuonna 2009. Valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen rajausta on inventointien perusteella työstetty pohjoisessa Kauhajoen taajaman tuntumassa ja jatkettu etelässä Kauhajärvelle saakka.

Maakunta	Etelä-Pohjanmaa
Kunta	Kauhajoki
Maisemamaakunta	Pohjanmaa
Maisemaseutu	Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu
Pinta-ala	4 507 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 94 ha maatalousalueita: 2 414 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 1 705 ha rakennettuja alueita: 329 ha vesialueita: 38 ha

Luonnonpiirteet

Hyypänjokilaakson maisema-alue sijaitsee 3–4 kilometriä leveässä, pohjoisesta etelään kulkevassa ruhje-laaksossa. Kallioperältään alue kuuluu Keski-Suomen syväkivialueeseen, ja sen tunnusomaisin kivilaji on graniitti. Maisema-alueen pintamaalajit ovat suureksi osaksi lajittuneita ja ne sijaitsevat jokilaaksossa kerrosmaisesti. Laakson viljelyalueiden alla on paksuja silttikerrostumia sekä paikoittaisia savialueita. Aivan jokirannassa ja sen välittömässä läheisyydessä esiintyy maaton turvetta. Laaksoa ympäröivien selänteiden maalajina on koostumukseltaan vaihteleva moreeni, jonka välistä pilkottaa harvakseltaan kalliopaljastumia. Hyypänjokilaaksoa pitkin kulkee noin 100 000 vuotta sitten muodostunut harjujakso, johon kuuluu muun muassa Hyypän kylän vierellä kohoava Hyypänmäki. Jokilaaksoa seurailee myös toinen, geologisesti nuorempi harjumuodostuma.

Maisema-aluetta mutkitellen halkova syväuomainen Hyypänjoki (Kauhajoki) on Kyröjoen latvahaara, joka saa alkunsa Kauhajärvestä. Uomassa on ollut aikoinaan lampipaikkoja, joista suurin osa on täytynyt irtaimella maa-aineksella. Jokeen yhtyy matkan varrella lukuisia pieniä luomia, jotka ovat uurtaneet yhtymäkohtiin jyrkkärinteisiä kuruja. Hyypänjoen latva haarat virtaavat Katikan kanjonialueella jopa 20 metriä syvissä hiekkaseinäisissä notkelmissa, joiden väliin jääneistä selänteistä Kolmentuulenlakki on tunnettu luonnonnähtävyys. Maisema-alueella on runsaasti lähteitä, jotka näkyvät maisemassa metsäsaarekkeina.

Hyypänjokilaakso kuuluu Pohjanmaan keskiboreaaliseen havumetsävyöhykkeeseen. Jokilaaksoa reunustavilla moreeniselänteillä kasvaa enimmäkseen mäntyvaltaista kangasmetsää. Jyrkissä jokivarsitörmäisissä on paikoin lehtoja ja raivattuja laidunniittyjä. Hyypän alueella vallitsee suotuisa pienilmasto, jonka ansiosta jokilaakson kasvilajisto on monipuolinen. Alueen luonnonoloja rikastavat lukuisat lähteet, laajat pohjavesivarat sekä puronvarsien luontokohteet. Hyypänjokilaaksossa esiintyy useita arvokkaita eliölajeja.

Kulttuuripiirteet

Hyypänjokilaaksosta on löydetty kahdeksan kivikautista asuinpaikkaa, jotka ovat sijainneet muinaisen merenlahden rannoilla. Löytöjen perusteella Hyypän kivikautinen asutus ajoittuu mesoliittiselle kivikaudelle, noin vuosille 7400–4300 eaa. Alueen elinkeinohistoriassa yhdistyvät erätalouden ja kaskikulttuurin piirteet. Historiallisen ajan alussa Hyypänjokilaakson alue on ollut Kyrönjokivarren asukkaiden ja hämäläissatakuntalaisten eräretkeilijöiden nautinta-aluetta. Tuolloin erärajaksi määriteltiin Hyypänjokeen Hyypänmäen kohdalla laskeva Rauhaluoma. Jokilaakso asutettiin pysyvästi 1500-luvun lopulla, jolloin alueelle saapui asukkaita Kyrönjokivarresta, Satakunnasta ja Savosta.

Hyypänjokilaakson asuttaminen keskeytyi 1700-luvun alussa pitkäksi aikaa Suuren Pohjan sodan takia. Tämän jälkeen jokilaakson asutus laajeni ja tiivistyi tilojen osittamisen ja torppien perustamisen jouduttamana. Maatalouden ohella alueen asukkaita ovat elättäneet kalastus, riistatalous ja metsänhakkuu. Alue on ollut myös huomattavaa tervanpolttoseutua. Hyypänjokilaakson tervanpolttohistoriasta kertovat noin sata alueelta löydettyä tervahautaa.

Maisema-alueen tärkein elinkeino on muodoiltaan monipuolinen maatalous, joka ulottuu nurmen, viljan ja erikoiskasvien viljelystä karjatalouteen. Viljelykseen raivattu maa-ala seurailee maisema-alueen pohjoisosissa tarkoin moreenialueiden rajoja, mutta joen latva-alueilla viljelykelpoista maata on jäänyt raivaamatta ja viljelty lohkot noudattelevat maaston sijasta tilusrajoja. Viljelyyn sopimattomia, kanjonimaisten luomien notkoja on käytetty perinteisesti niittyinä ja karjan laitumina. Osa näistä rinteistä on säilynyt perinnebiotoopeina. Hyypänjokilaakson avaraa peltomaisemaa ovat rikastaneet lukuisat hirs- ja lautarakenteiset ladot, joista suurin osa on hävinnyt.

Hyypänjokilaakson alueella on monia isonjaon (1772) aikaisia kantataloja. Suurin osa maisema-alueen rakennuksista on kuitenkin rakennettu 1950-luvulla ja sen jälkeen. Talot sijaitsevat perinteisillä rakennuspaikoilla asutusmaiseman vakiintunutta perusrakennetta kunnioittaen. Asutus sijoittuu pääasiassa laakson ylärinteille, nauhamaisesti jokilaaksoa myötäilevien teiden varsille. Laakson itäreunalla asutus on hajaantunut länsipuolta leveämmälle vyöhykkeelle, mutta on silti löyhästi nauhamaista. Rakennukset ryhmittyvät pohjalaisen tavan mukaan tuulelta suojaavan umpipihiän ympärille. Edustavin esimerkki alueen vanhasta rakennusperinnöstä on Hyypän kylässä sijaitsevan Hämes-Havusen tilan mies- ja karjapihaan jakautuva umpipiha kokonaisuus 1800-luvulta. Hämes-Havuselle Kauhajoelta johtava Hyypäntie on osa keskiaikaista, Hämeeseen kulkenutta Pohjankankaan tietä.

Hyypänjokilaaksoon on perustettu vuonna 2009 maisemanhoitoalue (luonnonsuojelulain mukainen maisema-alue), jonka yhteydessä toteutetut maisemanhoitohankkeet valittiin Suomen parhaaksi maisemahankkeeksi vuonna 2012.

Maisemakuva

Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema edustaa arvokasta eteläpohjanmaalaista viljelymaisemaa, jonka historiaan on vaikuttanut alueen sijainti Pohjanmaan ja Satakunnan välisellä eräalueella. Maisema-alue muodostaa vaihettumisvyöhykkeen eteläpohjalaisesta viljelylakeudesta jyrkkärinteisen ja kapeahkon jokilaakson luonnehtimiin maatalousmaisemiin. Jokilaaksossa mutkittelevan Hyypänjoen latvahaarat muodostavat arvokkaan kanjonikokonaisuuden. Sen ohella alueen maisemakuvaan vaikuttavia luontoelementtejä ovat joen ranta-
vyöhykkeet, rinteitä uurtavat kanjonimaiset purouomat, kymmenet lähteet metsäsaarekkeineen sekä rehevä kasvillisuus.

Hyypänjokilaakso edustaa monipuolista ja aktiivista maatalousmaisemaa, jonka asukkaat pitävät ympäristöstään hyvää huolta. Jokilaakson viljelymaisema on avointa, rakenteeltaan kapeaa, jatkuvaa ja polveilevaa maisemaa. Rinteiden yläosiin keskittynyt rakennuskanta on pääosin verrattain nuorta, mutta jokilaakson kylärakenne on säilynyt perinteisenä. Hämes-Havusen umpipiha maisema-alueen pohjoispäässä on arvokas esimerkki eteläpohjalaisesta rakennusperinteestä.

Arviointi

Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema on maisemaseudustaan poikkeava kokonaisuus, josta jokilaakson kapeus ja jyrkähköt rinteet tekevät erityisen. Maisema-alueen tärkeimpiä arvoja ovat maastonmuotojen ja geologisen historian ohella monimuotoinen luonto sekä aktiivisesti hoidettu maatalousmaisema. Hyypänjokilaaksossa on luonnonsuojelulain mukainen maisemanhoitoalue.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 9 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Hämes-Havusen umpipiha; Hämeenkaan ja Kyrönkaan tie.

Luonnonsuojelulain mukaiset maisema-alueet (maisemanhoitoalueet): Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalue

Arvokkaat perinnebiotoopit: Katikan laidun; Anolanojan niitty; Kiviluoman laidun

KPU Kansallispuistot: Kauhaneva–Pohjankankaan kansallispuisto

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Kauhaneva–Pohjankangas 1; Hautaoja

Ramsar-alueet: Kauhaneva–Pohjankankaan kansallispuisto

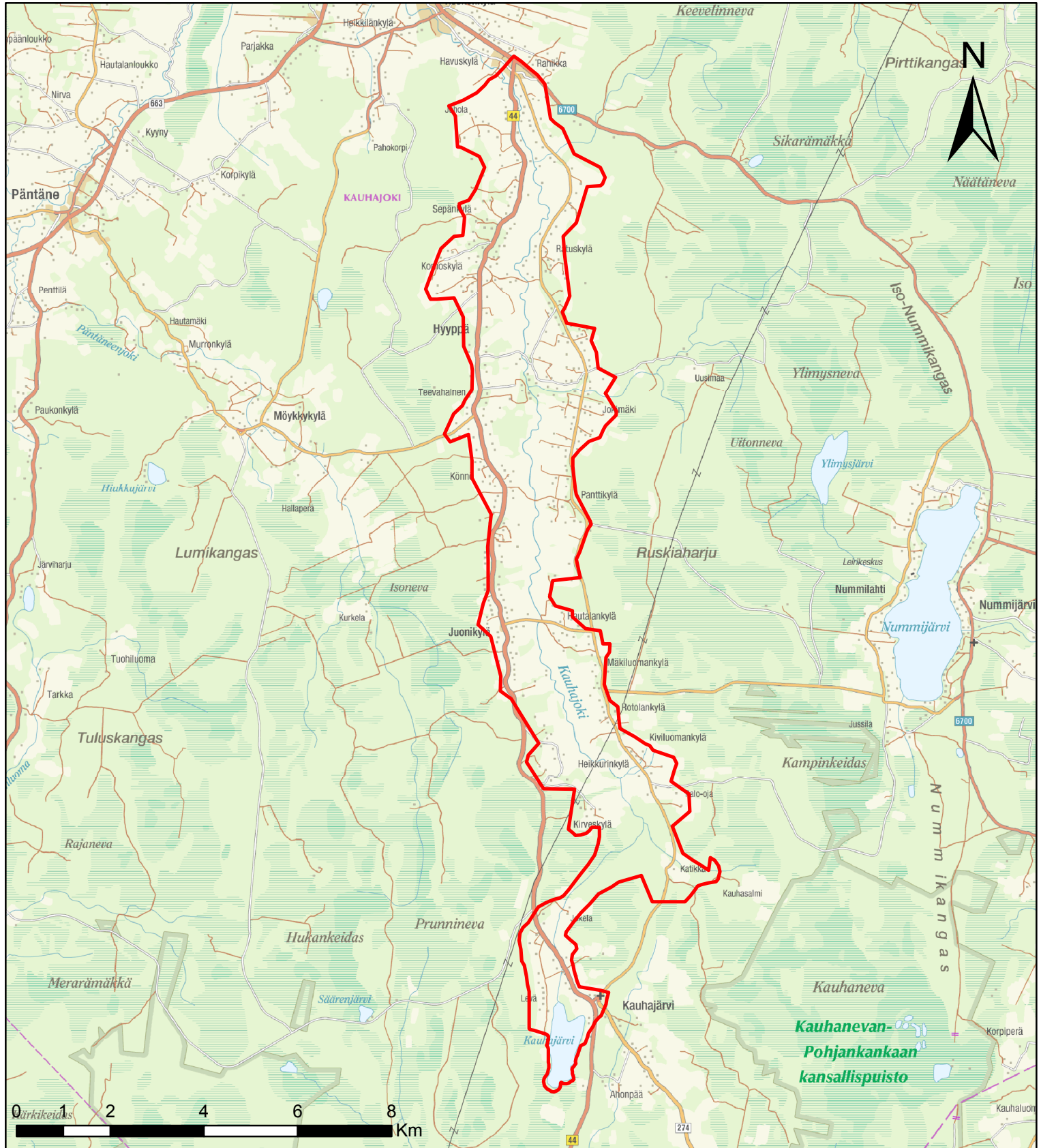
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Kauhaneva–Pohjankangas

Tiedot haettu 26.5.2015

Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema

Kunta: Kauhajoki

Maakunta: Etelä-Pohjanmaa

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Annukka Kuoppala

108. Luopajärven viljelylakeus

Luopajärven viljelylakeus edustaa perinteistä eteläpohjalaista kuiviomaalle raivattua yhtenäistä viljelyaukeaa. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Luopajärvi, 1995). Maisema-alueen rajausta säilyy lähes ennallaan.

Maakunta	Etelä-Pohjanmaa
Kunta	Kurikka
Maisemamaakunta	Pohjanmaa
Maisemaseutu	Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu
Pinta-ala	3 328 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 2 ha maatalousalueita: 2 477 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 675 ha rakennettuja alueita: 175 ha vesialueita: 0 ha

Luonnonpiirteet

Luopajärven viljelylakeus on syntynyt entisen Luopajärven kuivimaalle Jalasjärven keskustaajaman pohjoispuolelle. Alueen maaperä koostuu suurilta osin järven pohjaan kerrostuneista hienosedimenteistä, joiden alla on tonaliittista, graniittista ja kvartsidioriittista koostuva kallioperä. Viljelylakeuden kallioperää lävistää pohjois-eteläsuunnassa ruhjevyyhyke. Peltoaukeaa ympäröivät kumpuilevat moreenimaat, joiden korkeimmat laet ovat huuhtoutuneet paljaksi. Maisema-alue rajautuu pohjoisessa laajaan Kyrönnevan suoalueeseen.

Järvenlaskujen ja perkausten avulla viljelylakeudeksi muutettu Luopajärvi oli 1700-luvulla Kyrönjoen alueen suurin järvi, jonka pintaa laskettiin ensimmäisen kerran 1790-luvulla. Maisema-alueella halkoo Jalasjokeen laskeva Luopajärven entinen laskujoki, Matoluoma, sekä kuivion lävistävä Järviluoma. Mato- ja Järviluoma keräävät vesiä niin peltoalueen kuin ympäröivien soidenkin ojista. Suurin osa Luopajärven pelloista on sala-ojitettu, mutta järvi-kuiviot halkovat edelleen kuivatusojat. Keväisin muutamien satojen hehtaarien alue laienee tulvavesistä. Kevättulvien lisäksi alueella esiintyy sadekausien jälkeen säännöllisesti kesätulvia. Tulvia on pyritty torjumaan uomastoa muokkaamalla.

Luopajärven lakeutta ympäröivät metsät ovat enimmäkseen kuusivaltaisia tuoreita kankaita. Kumpareiden lakialueilla on karumpia mäntyvaltaisia kankaita ja kalliomänniköitä, alarinteillä kasvaa puolestaan juotteina lehtomaista kangasmetsää. Myös viljelyksien keskellä on joitakin pienehköjä metsä- ja pensaikkoaarekkeita. Alueen runsaaseen peltolinnustoon kuuluu muun muassa elinvoimainen peltopyykanta. Tulva-aikaan lakeudelle kerääntyy myös sorsalintuja, hanhia ja joutsenia.

Kulttuuripiirteet

Luopajärven ympäristöstä tunnetaan kymmenkunta kivikautista asuinpaikkaa sekä polttokenttäkalmisto. Suurin osa muinaisjäännöksistä sijaitsee metsäisillä pikkukumpareilla maisema-alueen reunamilla. Pysyvän asutuksen historia alueella ja sen tuntumassa ulottuu 1500-luvulle, jolloin Luopajärvi oli merkittävä kalapaaja. Tiiviimpää asutusta alueelle syntyi 1700-luvulla kruunun ryhdyttyä asuttamaan Pohjanmaan ja Pirkanmaan rajaseutuja. Näihin aikoihin ryhdyttiin myös laskemaan Luopajärven pintaa. Järveä laskettiin kolmesti, kunnes vuonna 1940 koko järviolue kuivattiin niityksi vuonna 1926 laaditun suunnitelman mukaisesti.

Asutuksen sijoittumista alueella ovat ohjanneet tulvaherkkä peltoala sekä vanhan järivialtaan reunoja seuraileva tiestö. Maisema-alueen talonpoikainen rakennuskanta sijoittuu tiheinä ryhminä kyläteiden läheisille kumpareille tai metsäselänteille. Alueen rikkain rakennusperintö on keskittynyt järvi-kuivion pohjoisrannalle Luopajärven kylään. Luopajärvellä on runsaasti arvokkaita pihapiirejä, joissa on poikkeuksellisen paljon vanhoja talousrakennuksia. Entisen järven koillis- ja itäreunalla sijaitsevat Luhtas-Köykan, Perälän ja Pentinmäen tuulimyllyt muodostavat harvinaisen maisemallisen ja rakennushistoriallisen kokonaisuuden. Kylän arvokkaaseen rakennusperintöön kuuluvat myös entinen meijeri ja seuraintalo. Alueella ei ole inventoituja perinnebiotooppikohteita.

Maisema-alueen uudempi rakennuskanta sijaitsee kauempana kylätiestä metsäselänteiden reuna-alueella, jossa sijaitsevat myös kylän perinteiset pienasumukset. Rakennuskannassa näkyy voimakkaana 1920- ja 1930-lukujen korjausrakentaminen. Maisema-alueella on runsaasti toimintaansa laajentaneita maatiloja, joiden yhteydessä on uusia suurimittakaavaisia tuotantorakennuksia. Maatalous muodostaa edelleen alueen elinkeinorakenteen perustan, mutta maisema-alueen tuntumassa on myös sahatoimintaa.

Maisemakuva

Luopajärven maisema on Etelä-Pohjanmaan viljelyseudulle tyypillistä tasaista viljelymaisemaa, joka on syntynyt järvenkuivaustoiminnan tuloksena. Alueen kyläteiltä avautuu pitkiä peltonäkymiä, joissa reunoiltaan kohoavat pellot rajautuvat asutukseen, tasaisiin reunametsiin tai kumpuileviin metsäsilhouetteihin. Edustavimmat näkymät yli peltoaukean avautuvat alueen luoteissivulta. Lukuisten kuivatusojien halkoma kuivio on tulvaherkkää aluetta, jolle rakennetut tulvantorjuntarakenteet vaikuttavat maisemakuvaan ja maisemarakenteeseen kuivatusuomineen, siltoineen ja penkereineen.

Maisemallisesti merkittävimmät asutusryhmät sijaitsevat alueen luoteisosien kyläasutusalueella. Uusi rakennuskanta sijaitsee varsinaisen kylänraitin pohjoispuolella. Se on sopeutunut maisemaan pääsääntöisesti hyvin tilakoon ja tuotantorakennusten kasvamisesta huolimatta. Luopajärven maisemarakenne onkin säilyttänyt perinteisen muotonsa, jossa viljelysaukea muodostaa yhtenäisen laajan peltoalan asutuksen ja tiestön keskel-

le. Tasaiselta, 6–7 kilometriä pitkältä ja noin kaksi kilometriä leveältä aukealta avautuu peltolahdekkeita pohjoiseen ja etelään. Avoimella ja ylävällä paikalla peltoalueen pohjoislaidalla sijaitseva saha sekä peltoaukean läpi kulkeva Valtatie 19 rikkovat elinkeinomaiseman perinteistä kuvaa.

Arviointi

Luopajärven maisema on edustava esimerkki eteläpohjalaisen, viljelykäyttöön raivatun järviuivion vanhasta ja huolella hoidetusta maatalousmaisemasta. Alueen rakennusperintö on arvokasta ja uudet rakennukset sopeutuvat maisemaan pääsääntöisesti hyvin. Lakeusmaiseman perinteinen rakenne on säilynyt alueella erinomaisesti.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 11 kohdetta

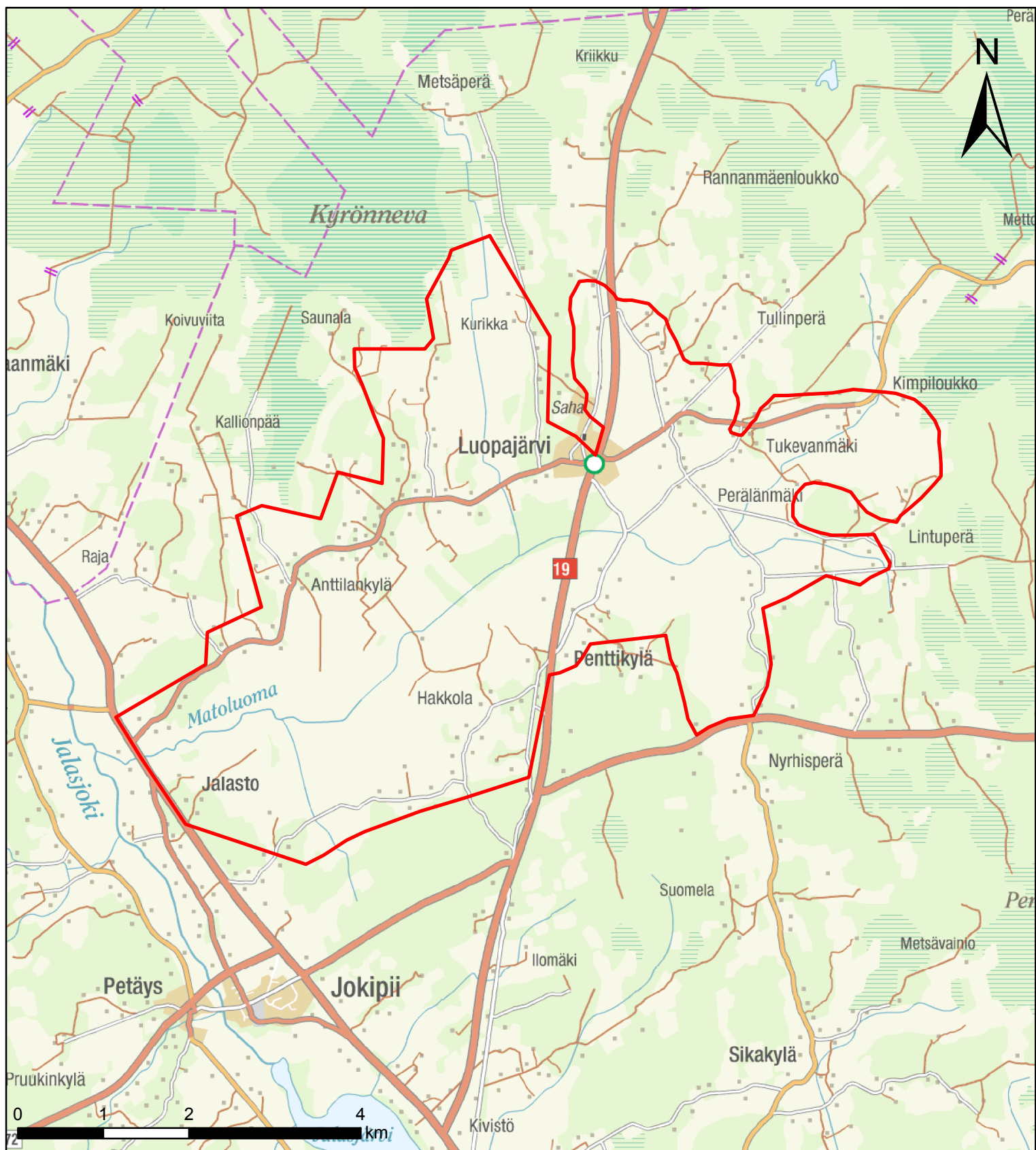
Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Luopajärven kyläasutus

Tiedot haettu 26.5.2015

Luopajärven viljelylakeus

Kunta: Kurikka

Maakunta: Etelä-Pohjanmaa

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Tapio Heikkilä

109. Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema

Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema edustaa perinteistä eteläpohjalaista yhtenäistä viljelylakeutta. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Ilmajoen Alajoki, 1995), jonka rajausta on inventointien perusteella tiivistetty Ilmajoen ja Seinäjoen taajama-alueiden tuntumassa.

Maakunta	Etelä-Pohjanmaa
Kunta	Ilmajoki, Seinäjoki
Maisemamaakunta	Pohjanmaa
Maisemaseutu	Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu
Pinta-ala	8 323 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 6 ha maatalousalueita: 7 069 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 831 ha rakennettuja alueita: 351 ha vesialueita: 66 ha

Luonnonpiirteet

Seinäjoen ja Ilmajoen välillä avautuva Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema on edustava eteläpohjalainen viljelymaisemakokonaisuus, joka on kehittynyt Kyrönjoen rantatasangoille. Kyröjoen murroslaaksossa sijaitsevan maisema-alueen kallioperä kuuluu Pohjanmaan liuskekivivyöhykkeeseen ja koostuu etupäässä kiillegneisseistä. Moreenimaiden reunustaman jokilaakson maaperää hallitsevat paksut, happamat savikerrokset, jotka peittävät alleen kaksi sora- ja hiekkamuodostumaa. Maisema-alueen ainoa harju on syväjuurinen ja erittäin matala Harjunmäki Kyrönjoen länsipuolella. Harjunmäellä sijaitsevat maisema-alueen ainoat laajahkot metsäalueet.

Aluetta halkoo loivajuoksuinen Kyrönjoki. Luonnostaan happaman jokiveden laatua heikentävät kohonneet typpi- ja fosforipitoisuudet sekä kohonnut humuspitoisuus. Jokeen laskee joitakin sivujokia, joista suurin on suuosansa oikaisun vuoksi vähävetinen Seinäjoki. Kyrönjoki on erittäin tulvaherkkä joki, jonka törmä on korotettu Laivanpään mutkasta alaspäin suuntautuvalla osuudella. Tulvantorjuntavallien lisäksi maisema-alueella on luonnollisia tulvavalleja, jotka ovat syntyneet joen kasaamistyön tuloksena. Maisema-alueella on joitakin soita, joista luonnonarvoiltaan merkittävin on maisema-alueen koillisreunaan rajoittuva Paukaneva.

Maisema-alueen lajistollisesti monipuolisimpia kohteita ovat peltojen piennaralueet, saviprunnien ympäristöt, lähteet, rannat, hakamaat, metsäsaarekkeet sekä latojen ympäristöt. Lisäksi lakeudelle muodostuu tulvien aikaan laaja tulvajärvi, joka on merkittävä muuttolintujen levähdyspaikka ja pesivien lintujen elinympäristö. Tulvien ansiosta jokiuomaa reunustaa rehevä, järvenrantojen kasvillisuusvyöhykettä muistuttava rantakasvillisuus. Alajoen peltolinnusto on yksipuolistunut maataloustekniikoiden kehittymisen myötä. Esimerkiksi viljelylakeuksien tunnuslinnun, peltopyyn, kanta on pientynyt alueella selvästi.

Kulttuuripiirteet

Ilmajoen Alajoen maisema-alueella on ollut väliaikaista asutusta kivikaudella, mutta rautakaudella Alajoen seudun uskotaan olleen asumaton takamaata. Pysyvä asutus alueelle on tullut keskiajalla, jolloin uudisasukkaat saapuivat todennäköisesti Ylä-Satakunnasta sekä alemmaa Kyrönjokivarresta. Alajoen nykyinen lakeusmaisema on syntynyt Alajoen suojakson kydötyksen myötä 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa. Ennen kuivatusta alueella sijaitsi Etelä-Pohjanmaan laajin yhtenäinen suoalue, Laivanpään ja Taipaleen aapasuo.

Vanhat kytöviljelykset ovat muuttuneet tavallisiksi peltomaiksi 1800-luvun kuluessa ja 1900-luvun alussa. Alueen maatalous on perustunut perinteisesti karjatalouteen, sillä Alajoen pellot ovat soveltuneet parhaiten nurmen ja rehuviljan viljelyyn. Tulvien takia viljelysten tuntumassa ei ole perinteisesti ollut kiinteää asutusta. Peltotöiden aikaan työväki on yöpynyt pienissä tunnusomaisissa kausiasunnoissa, jokisaunoissa, jotka ovat kuuluneet alueen perinteiseen maisemaan yhdessä karjasuojien ja luhtalatojen kanssa. Tulvavallien päällä sijainneet jokisaunat ovat kadonneet Alajoen lakeusmaisemasta lähes kokonaan niiden käytön loputtua ja maatalouskäytäntöjen muututtua. Alueelta ovat kadonneet myös melkein kaikki karjatalouden synnyttämät perinnebiotoopit.

Alajoen viljelylakeutta reunustava asutus muodostaa monin paikoin tyypillisiä nauhamaisia tienvarsikyliä moreenimaan ja savitasangon reunaan sekä muutamain paikoin myös jokivarteen. Uusi asutus on ohjautunut perinteisille paikoille. Valtaosa alueen asutuksesta koostuu 1950-lukulaisista tyyppitaloista sekä uudemmista omakotitaloista. Lakeusmaisemassa näkyy myös suuria eläinsuojia ja lietelantaloita. Perinteistä pohjalaistyylistä rakentamista maisema-alueella edustavat kulttuurihistoriallisesti arvokkaat Röyskölän kylä, Pirilän taloryhmä ja Herkoolin kartano Ilmajoella. Myös Seinäjoen laakson pohjoisreunalla sijaitsevissa Katilan, Niemistön ja Heikkilän raittikylissä on vanhoja pohjalaistaloja. Maisema-alueen luoteisreunalla sijaitsee Könnien tunnetun seppä- ja kellonrakentajasuvun taloryhmä, joka on edustava esimerkki 1800-luvun eteläpohjalaisesta talonpoikaisasutuksesta.

Alueen tiestö seurailee jokivartta joen molemmin puolin. Joen länsirantaa myötäilevä Könnintie noudattaa edelleen 1600-luvulta periytyvää linjausta. Teiden varsilta aukeavien perinteisten lakeusnäkyvien ohella maisema-alueella on uudempiä ja urbaaneja piirteitä, etenkin Ilmajoen ja Seinäjoen taajama-alueiden reunoilla. Seinäjoen kaupunkialueen pohjoispuolella lakeusmaiseman poikki kulkevat säteittäisesti rautatie, maantiet sekä Seinäjoen suosan oikaisu pengerryksineen. Aluetta halkovat myös kookkaat voimalinjat.

Maisemakuva

Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema on suoraviivaista ja avaraa kulttuurimaisemaa, jossa perinteinen eteläpohjalainen kyöviljelymaisema yhdistyy nykyaikaisen maatalouden muotoihin. Maisema-alueen reunoilta avautuu monia komeita näkymiä yli viljelymaisemien. Alueen elinvoimainen maatalous näkyy maisemassa viljelylakeuden laajuutena, uudisrakentamisena, suurimittakaavaisina kotieläinyksiköinä ja peltolakeudella lietelantalaina. Maisema-alue rajautuu Seinäjoen ja Ilmajoen taajamiin, joiden urbaanit ympäristöt luovat selvärajaisen kontrastin perinteisille lakeusmaisemille.

Maisema-alueen rakennuskanta koostuu ennen kaikkea sotien jälkeisestä tyyppirakentamisesta sekä uudemista omakotitaloista. Alueella on kuitenkin myös edustavia esimerkkejä perinteisestä pohjalaisesta talonpoikaisasutuksesta. Lisäksi maisema-alueella on jäljellä joitakin vanhoja, lakeudelle tunnusomaisia latoja sekä jokisaunoja. Lakeusmaiseman kiintopiste on tulvaherkkä Kyrönjoki, jonka tulvajärvi ja tulvien työstämät maavallit ovat olennainen osa viljelylakeuden maisemaa. Alajoen lakeuteen pääsee tutustumaan maanteitse niin sanottua Lakeuden luontopolkua pitkin. Joen pengerten ja ojanvarsien pusikoituminen katkoo paikoin laaksonsuuntaisia lakeusnäkyviä.

Arviointi

Ilmajoen Alajoen kulttuurimaisema on selväpiirteinen Kyrönjoen ja sen sivujokien laaksoihin levittäytyvä viljelylakeus, jonka tunnusmerkkejä ovat maisemakuvan yhtenäisyys, pitkät peltonäkymät, jokivarren tulvavallit sekä viljelylakeuden reuna-alueilla sijaitseva nauhamainen asutus. Alueella on merkittäviä rakennetun kulttuuriympäristön kokonaisuuksia sekä maatalouden historiallisista muodoista kertovia latoja ja jokisaunoja. Kyrönjoen tulvat ovat synnyttäneet alueelle arvokkaita luonnonympäristöjä.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 3 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Könnien talot; Nikkolan ja Pirilän jokivarsiasutus

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Paukaneva 3 (Nurmo); Paukaneva 5; Paukaneva 7 (Nurmo); Paukaneva 8 (Nurmo); Paukaneva 10 (Nurmo); Seinäjoen METSO-alueet

SSO Soidensuojeluohjelma: Paukaneva

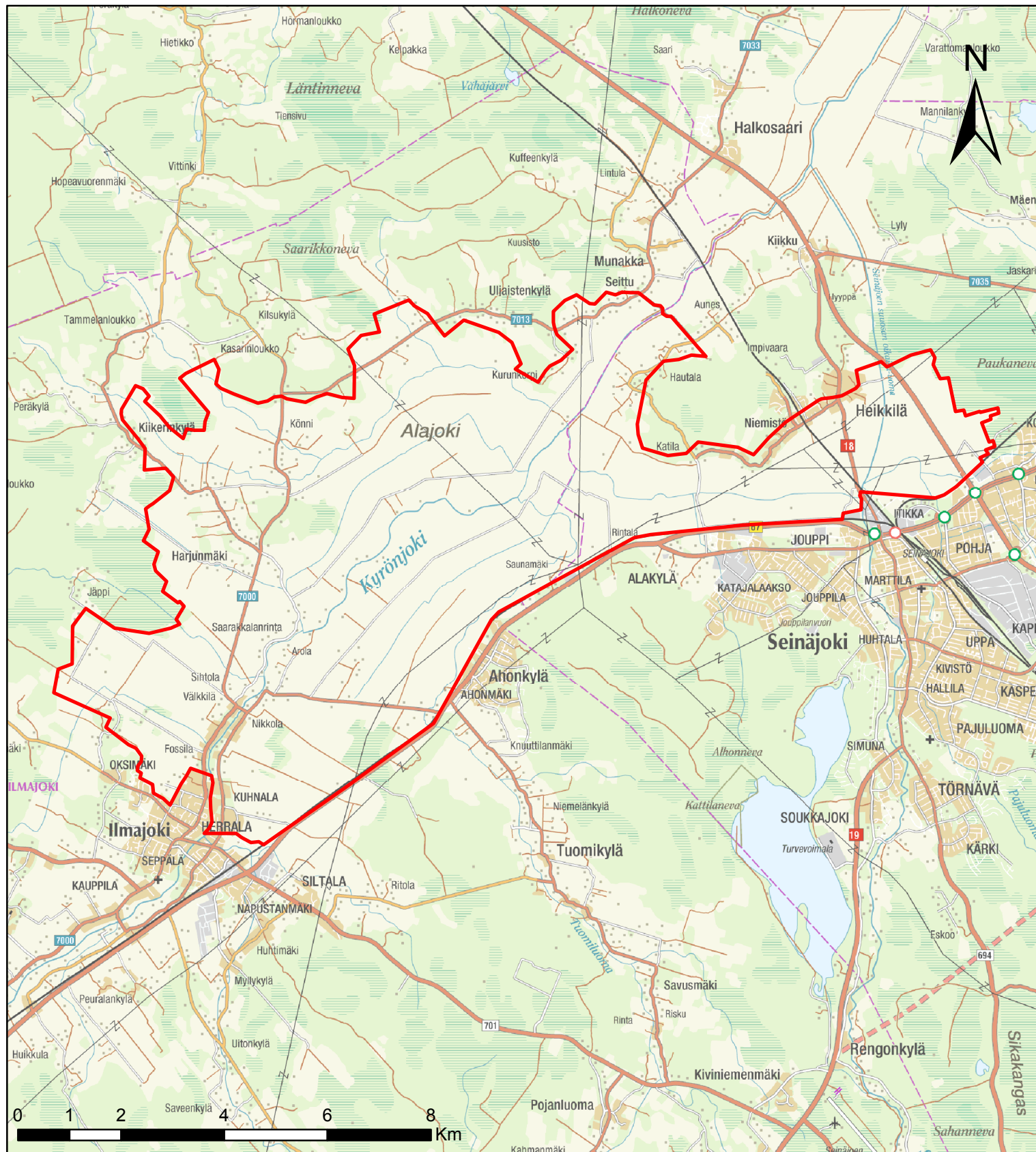
FI Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet: Paukaneva

Tiedot haettu 26.5.2015

Ilmajoen Alajoen lakeusmaisema

Kunta: Ilmajoki, Seinäjoki

Maakunta: Etelä-Pohjanmaa

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Annukka Kuoppala

110. Lapuan Alajoen peltolakeus

Lapuan Alajoen lakeusmaisema edustaa perinteistä eteläpohjalaista yhtenäistä viljelylakeutta. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Lapuan–Kauhavan Alajoki, 1995), jonka rajaus pysyy lähes ennallaan.

Maakunta	Etelä-Pohjanmaa
Kunta	Kauhava, Lapua
Maisemamaakunta	Pohjanmaa
Maisemaseutu	Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu
Pinta-ala	10 715 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 15 ha maatalousalueita: 8 933 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 1 152 ha rakennettuja alueita: 481 ha vesialueita: 134 ha

Luonnonpiirteet

Lapuan Alajoen peltolakeus on edustava esimerkki eteläpohjalaisesta lakeusmaisemasta, jota reunustavat matalapiirteisesti kumpuilevat metsämaat. Maisema-alueen kiillegneissinen ja -liuskeinen kallioperä on Litorinameren aikana kerrostuneiden, turpeen kattamien savikoiden peittämä. Saven ohella alueen maaperässä on silttiä ja hiekkaa. Aluetta etelä-pohjoissuunnassa halkovan Lapuanjoen länsipuolella kulkee katkeileva kaakko-luodesuuntainen harjumuodostuma. Peltolakeutta ympäröivät soiset metsämaat, joilla on jonkin verran avokallioita. Aluetta rajaavat myös Lapuan, Kauhavan ja Ylihärman taajamat.

Lapuan Alajoen viljelytasanko levittäytyy vaikuttavana maisemallisena kokonaisuutena Lapuanjoen ympärille. Tulvaherkän joen rannat ovat jyrkkiä ja niiden ympärille on rakennettu penkereitä tulvavaurioiden vähentämiseksi. Koko laaksoalue on pengerretty seitsemäksi erilliseksi altaaksi, ja jokiuoma on perkausten jäljiltä varsin suorapiirteinen. Maisema-alueen pellot ulottuvat monin paikoin jokirantaan saakka, ja maatalouden ravinnevalunta on heikentänyt jokiveden laatua. Veden laatuun vaikuttavat myös valuma-alueen metsämaiden ja soiden ojitukset, jotka aiheuttavat voimakkaita virtaaman vaihteluita. Lapuanjoen huomattavimpia sivu-uomia maisema-alueella ovat laajan Löyhinkinevan pohjoispuolelta virtaava Löyhinginuoma sekä Kauhavanjoki. Lakeusalueella risteilee tiheä pelto-ojien verkosto.

Maisema-alue kuuluu pääosin Pohjanmaan–Kainuun keskiboreaaliseen havumetsävyöhykkeeseen, jossa vallitseva metsätyyppi on puolukavaltainen männikkö. Peltolakeudella puita on kuitenkin vähän, ja esimerkiksi rantapuusto on monin paikoin raivattu pois. Paikoin ranta-alueilla kasvaa tiheästi leppää ja pajua. Alajoki on linnustollisesti merkittävä kohde, jonka tulvamailla leppää muuttoaikaan runsaasti joutsenia ja hanhia.

Kulttuuripiirteet

Lapuan Alajoen peltolakeuden alueelta on löytynyt merkkejä kivikautisesta asutuksesta niin kampa- kuin nuorakeraamiseltakin ajalta. Pysyvä asutus on kuitenkin saapunut alueelle vasta 1500-luvulla, jolloin jokivarren parhaat luhtaniityt otettiin viljelykäyttöön. Nykyisiä peltolakeuksia on raivattu pelloiksi 1800-luvulta lähtien kuivattamalla ja kydöttämällä alueen soita. Pelloille on myös ajettu savea. Viljelylakeus on noin viisinkertainen alkuperäisten luonnonniittyjen laajuuteen verrattuna.

Asutus on hakeutunut jokilaakson reuna-alueille lukuun ottamatta Puhdonmäen ja Kaunissaaren asutuksia, jotka sijaitsevat matalalla harjulla viljelylakeuden keskellä. Joen länsipuolella asutus noudattelee nauhamaisesti teiden linjoja, itäpuolella rakennukset sijaitsevat hajanaisemmin jokilaaksoa reunustavilla kumpareilla. Jokivarren viljelylakeus on säilynyt varsin ehyenä ja yhtenäisenä, ja peltomaisemaa halkovat vain muutamat tiet. Lapuan Alajokilaakson ensimmäiset maantiet on rakennettu vasta 1800-luvun lopulla. Sitä ennen alueella liikuttiin ensisijaisesti hevosten rannalta käsin vetämällä jokiveneillä.

Lapuan Alajoen alue on aktiivista ja vaurasta maatalousaluetta, jota leimaavat myös pienimuotoinen yrittäjyys ja metalliteollisuus. Alueella on jäljellä varsin paljon perinteisiä pohjalaisia talonpoikaisrakennuksia. Edustavien rakennuskokonaisuuksien rinnalla maisemassa on kuitenkin myös autiotaloja, maisemaan heikosti istuvia uusia rakennuksia sekä kyläteiden asutusnauhan mittakaavasta poikkeavia teollisuushalli- ja tehdasalueita. Lakeusmaisemaan perinteisesti kuuluneita latoja on säilynyt alueella tiheimmillään noin kymmenen latoa neliökilometriä kohden, mutta varsinaista latomerta ei enää ole. Maisema-alueen perinnebiotoopeista on jäljellä muutama paikallisesti arvokas hakamaa ja keto.

Alajoen ympäristön arvokkainta rakennuskantaa edustaa Sippolanmäen 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta periytyvä taloryhmä Kauhavan kaupungin läheisyydessä. Lakeuden länsireunan raittiasutusta edustaa parhaiten puolentoista kilometrin mittainen Kankaankylän asutusnauha, joka jatkuu Hantulaan asti harvempana asutuksena. Kankaankylän vanhimmat rakennukset ovat 1800-luvun alusta, ja monet taloryhmät muodostavat hyvin säilyneitä umpipihoja. Lisäksi raitin varrella on rakennuskantaa muun muassa 1930- ja 1950-luvuilta. Edustavia pihapiirejä on säilynyt muuallakin lakeusalueella. Lakeuden reunamilla kohoavilla kumpareilla on joitakin pieniä ryhmäkyliä, joissa on säilynyt rakennuksia 1700- ja 1800-luvuilta.

Maisemakuva

Lapuan Alajoen viljelytasanko leviää silmänkantamattomiin Lapuanjoen molemmilla rannoilla. Äärimmäisen tasaisen lakeuden kiinnekohtia ovat muutamat jäljellä olevat ladot. 20 kilometriä pitkän ja parhaimmillaan kahdeksan kilometrin levyinen jokilaakso kapenee alueen pohjoispäässä Liinamaassa noin puolen kilo-

metrin levyiseksi maiseman solmukohdaksi. Komeimpia lakeusnäkyviä avautuu Liinamaan kylässä sijaitsevasta Saarimaan näkötorresta sekä maisema-alueen lounaisnurkassa sijaitsevasta Hellanmaan kylästä. Viljelylakeuden vuotuiskiertoa kuuluvien tulvien ehkäisemiseksi rakennetut korkeat rantapenkereet katkaisevat lakeusnäkyvät monin paikoin.

Alajoen aktiivisesti viljelty lakeus on vuosisataisen raivaustyön tulosta. Peltoala on säilynyt yhtenäisenä asutuksen hakeuduttua lakeuden reuna-alueille nauhamaisiksi raittikieliksi tai matalille kumpareille ryhmäkieliksi. Maisema-alueella on jäljellä useita perinteisiä umpipihoja, jotka edustavat eteläpohjalaista talonpoikausrakennusperintöä. Maisemassa näkyy kuitenkin myös autiotaloja, uutta rakennuskantaa sekä pienteollisuusalueita. Alueen maisemakuvaa tulee muuttamaan uusi lakeuden halki linjattu maantie Kankaankylästä Kauhavan keskusta.

Arviointi

Lapuan Alajoen viljelylakeus on laaja, erittäin edustava viljelymaisemakokonaisuus, jonka tunnusmerkkejä ovat yhtenäiset ja avarat näkymät sekä jäljellä olevat ladot. Lakeusalueen reunoilla ja kumpareilla sijaitsevissa kylissä on säilynyt arvokkaita rakennus- ja pihakokonaisuuksia, jotka edustavat perinteistä pohjalaista talonpoikaista rakentamista. Maiseman arvot perustuvat ennen kaikkea pitkiin ja yhtenäisiin lakeusnäkyymiin sekä kohtalaisen hyvin säilyneeseen asutusrakenteeseen. Alajoki tulva-alueineen on linnustollisesti arvokas kohde.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 2 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Sippolanmäen taloryhmä

Arvokkaat perinnebiotoopit: Kleemolan Myntänmäki; Jänismäen haka

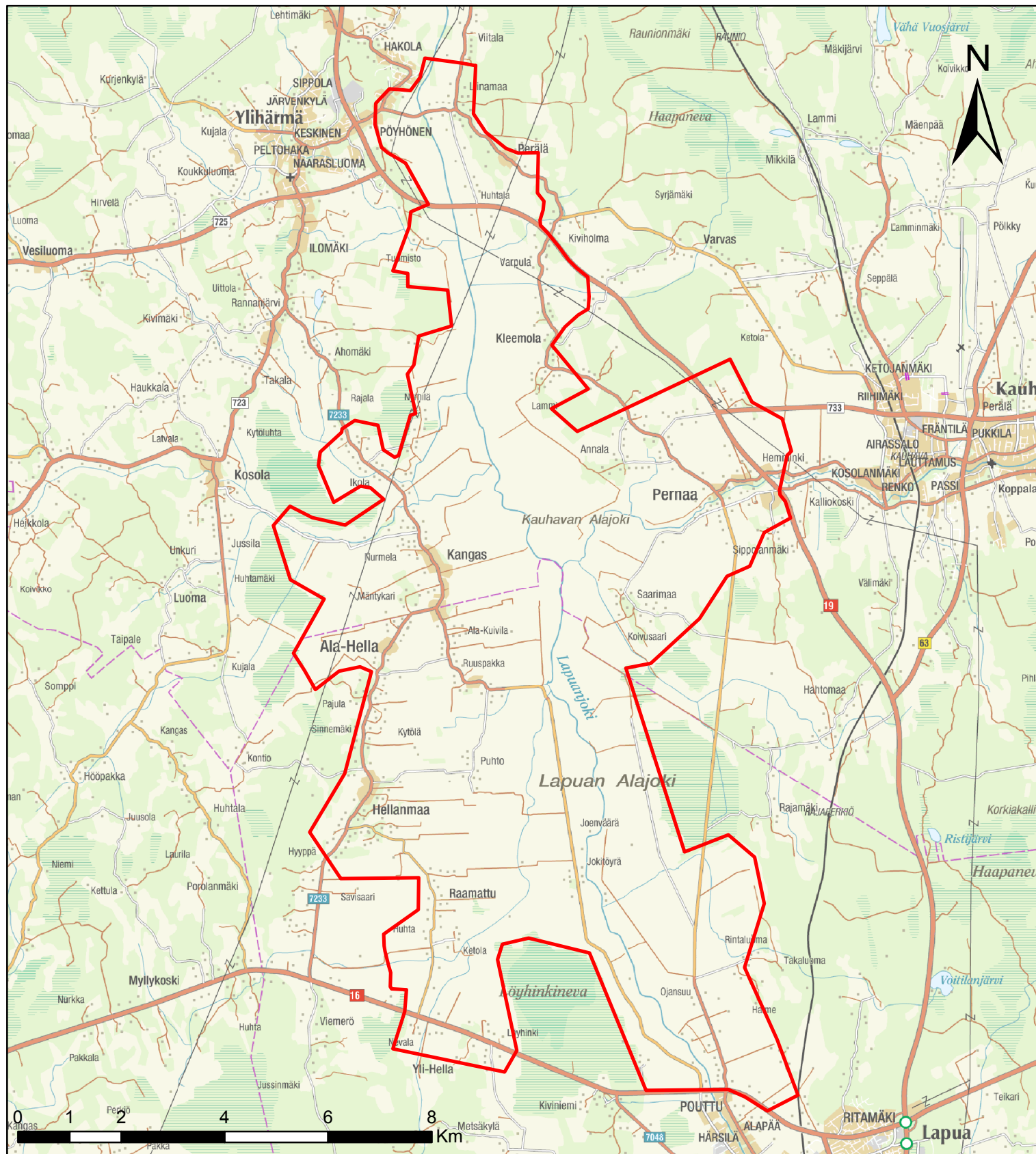
IBA Kansainvälisesti arvokkaat lintualueet: Alajoki

Tiedot haettu 26.5.2015

Lapuan Alajoen peltolakeus

Kunta: Kauhava, Lapua

Maakunta: Etelä-Pohjanmaa

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Annukka Kuoppala

111. Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat ovat rakennusperinnöltään poikkeuksellisen arvokkaita Pohjanmaan järvisiä maatalousmaisemia. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat, 1995), jonka rajausta on tiivistetty inventointien perusteella Mäyrän kylässä.

Maakunta	Etelä-Pohjanmaa
Kunta	Kuortane, Lapua
Maisemamaakunta	Pohjanmaa
Maisemaseutu	Etelä-Pohjanmaan viljelyalueiden seutu
Pinta-ala	4 997 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 172 ha maatalousalueita: 2 480 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 923 ha rakennettuja alueita: 420 ha vesialueita: 1 001 ha

Luonnonpiirteet

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat ovat syntyneet Kuortanejärveä ja sen eteläpuolelle muodostunutta vesireittiä ympäröiville alankoalueille. Maisema-alueen kallioperä on pääosin kiillegneissia ja -liusketta, mutta alueelle työntyy myös kaksi kapeaa kvartsi- ja granodioriittivyöhykettä, jotka näkyvät maisemassa pyöreinä ja kumpuilevina muotoina. Maisema-alueen maaperä on pääosin silttiä ja savea. Kuortaneenjärven itärantaa seurailee katkeileva harjumuodostuma, jonka päälle Kuortaneen kirkonkylä on ryhmittynyt.

Maisema-alueen vedet kuuluvat Lapuanjoen reittiin, joka kulkee alueen halki pohjoiseen Kuhajärven, Porkkuslammen, Kuortaneenjärven sekä Seuruksen kautta. Vesistöjä reunustaa kapeahko viljelty vyöhyke, joka ulottuu yleensä aivan rantaan asti. Maisemaa hallitsevan Kuortaneenjärven pisin selkä on lähes 20 kilometriä pitkä ja noin viisi kilometriä leveä. Järven rannat ovat pääosin alavia ja luhtaisia, mutta itärannoilla on myös laajoja hietikoita.

Kuortane kuuluu luonnonmaantieteellisesti Suomenselän mäkiseutuun, joka on Etelä-Pohjanmaan metsäisintä aluetta. Alueen kasvillisuus on suhteellisen karua, ja vaativia kasvilajeja on vähän. Viljelyalueita ympäröivät kuivat kangasmetsät sekä suoalueet. Paikoitellen alueella kasvaa tuoreita kangasmetsiä. Alueella on joitakin uhanalaisia hyönteis- ja kasvilajeja. Kuortaneenjärven rehevöityneet ja matalat lahdekkeet sekä ruovikkoinen Nisosjärvi ovat vesi- ja rantalintujen suosiossa. Peltolinnustolle tärkeitä alueita ovat laajat, avoimet peltoalueet, tulvapellot sekä reunavyöhykkeet.

Kulttuuripiirteet

Kuortaneen ympäristöstä tunnetaan kivikautisia asuinpaikkoja, jotka sijaitsevat pääosin Kuortaneenjärven itärantaa pitkin kulkevalla harjumuodostumalla tai sen liepeillä. Alueella on myös joitakin muinaisia pyyntikuoppia sekä historiallisen ajan tervahauta.

Pysyvä asutus on vakiintunut Kuortaneen hedelmällisille ja ilmastoltaan suotuisille ranta-alueille 1500-luvulla. Järvenrantojen ja jokivarren kantatilat perustettiin 1600-luvulla, ja ne vaurastuivat nopeasti tervanpolton ansiosta. 1800-luvulla Kuortane oli yksi Suomen tärkeimmistä tervantuotantoalueista. Alueen kehitykseen ovat vaikuttaneet myös alueen läpi kulkeneet 1600-luvulla valmistunut Ruoveden–Uudenkaarlepyyn tie sekä vuonna 1786 valmistunut Vaasan ja Kuopion välinen valtatie. Maisema-alueen nykyinen tiestö myötäilee pääosin vanhoja tielinjoja.

Kuortaneenjärven kulttuurimaisema on vuosisatoja jatkuneen maanviljelyksen muokkaamaa ehyttä, avointa ja yhtenäistä viljelymaisemaa, jonka peltoalat ovat syntyneet ennen kaikkea kydöttämällä. Kuortaneen seudulla on runsaasti komeita pohjalaistaloja, joissa näkyy edelleen tervakaupan tuoma vauraus. Teiden varsille kasvaneissa nauhakylissä pihapiirit muodostuvat useista rakennuksista ja kaksikerroksiset pohjalaistalot ovat huomattavan yleisiä. Nisulan, Ruismäen, Kuhajärven ja Viitalan hyvin säilyneet kaksifooninkiset pohjalaistalot muodostavat oman rakennustyypinsä, jolle on ominaista räystäiden koristelutoitus, kuistien ja haukkaikkunoiden vaihtelevat puitejaot sekä ullakkopäätyjen keltamultamaalaus.

Kuortaneenjärven pohjoispuolen asutusta edustaa parhaiten Ruonan kylä, jossa on useita arkkitehtuuriltaan edustavia kaksikerroksisia pohjalaistaloja pihapiireineen. Kylä on tullut tunnetuksi myös Suomen sodan taistelupaikkana. Ruona on ollut jo 1600-luvulla liikenteen risteyspaikka, josta löytyy runsaasti vanhoja tierakenteita. Ruonan ympäristön arvokkaita kulttuurikohteita ovat myös Kuortaneen pappila Haapaniemessä, viljelyaukeita halkovat puukujanteet ja -rivit sekä useat vanhat puutarhat ja kiviaidat. Aktiivisesti viljellyllä maisema-alueella on jäljellä muutama maakunnallisesti ja paikallisesti arvokas perinnebiotooppi.

Kuortaneen seudulla on jonkin verran uudisrakentamista, joka sijoittuu paikoin viljelyksien keskelle tai alaville maille. Aiemmin korkeille rantatöyräille tai rinteille sijoittunut kesäasutus on levittäytynyt yhtenäisenä nauhana vanhoille rantapelloille. Lapuanjoen itäpuolella, Kuortaneenjärven ja Kuhajärven välillä maisema on menettänyt arvoaan peltojen metsittymisen ja vapaa-ajan rakentamisen myötä. Maisemaa ovat muuttaneet myös Kuortaneen kirkonkylän uudempi taajama-asutus sekä Mäyryn alueelle rakennettu golfkenttä.

Maisemakuva

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat sijaitsevat Etelä-Pohjanmaalle harvinaisella järviolueella historiallisten liikennereittien varrella. Alueen maisemarakennetta jäsentävät vesistöjen ohella Kuortaneenjärveä ja sen

eteläpuolista jokilaaksoa rajaava harjumuodostuma sekä kapeahkoiksi vyöhykkeiksi rannoille raivatut pellot. Avarimmillaan jokivarren viljelyaukea on Kuortaneenjärven eteläpuolella, jossa peltoala laajenee paikoin kahden–kolmen kilometrin levyiseksi.

Alueen kylät ovat poikkeuksellisen komeita ja hyvin säilyneitä. Teiden varsille kasvaneissa nauhakylissä pihapiirit muodostuvat useista rakennuksista. Alueen rakennuskannassa on säilynyt paljon kaksikerroksisia pohjalaistaloja. Kuortaneenjärven länsipuolta kulkevalta maantieltä aukeaa edustavia näkymiä kohti Kuortaneen arvokasta kirkkoympäristöä.

Kuortaneenjärven ympäristön maisemaa ovat viime vuosikymmeninä muuttaneet ennen kaikkea loma-asutus sekä entisille peltoalueille rakennetut uudisrakennukset. Lapuanjoen itäpuolella peltoa on myös metsitetty. Perinteinen viljelymaisema on kuitenkin säilynyt monin paikoin avoimena, ja rikas rakennusperintö antaa alueelle persoonallisen ja arvokkaan ilmeen.

Arviointi

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemien arvo perustuu Kuortaneenjärveä ja Lapuanjokilaaksoa ympäröivään tasapainoiseen viljelymaisemaan, jota luonnehtivat monet hyvin hoidetut pohjalaistalot pihapiireineen. Alueella on poikkeuksellisen paljon vanhaa rakennusperintöä sekä perinteisessä asussaan säilyneitä kyläkokonaisuuksia. Kuortaneenjärvi muodostaa oman hallitsevan maisemaelementtinsä hiekkarantoineen, rantatörmineen ja ruovikkoisine lahtineen.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 10 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Ruonan kylä ja Haapaniemen pappila; Kuortaneen pohjalaistalot

Arvokkaat perinnebiotoopit: Mäki-Ruonan keto; Nisosjärven rantaniitty; Honkasalon metsälaidun; Ruonanluoman rantaniitty

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Nisosjärvi 1; Nisosjärvi 2; Nisosjärvi 3

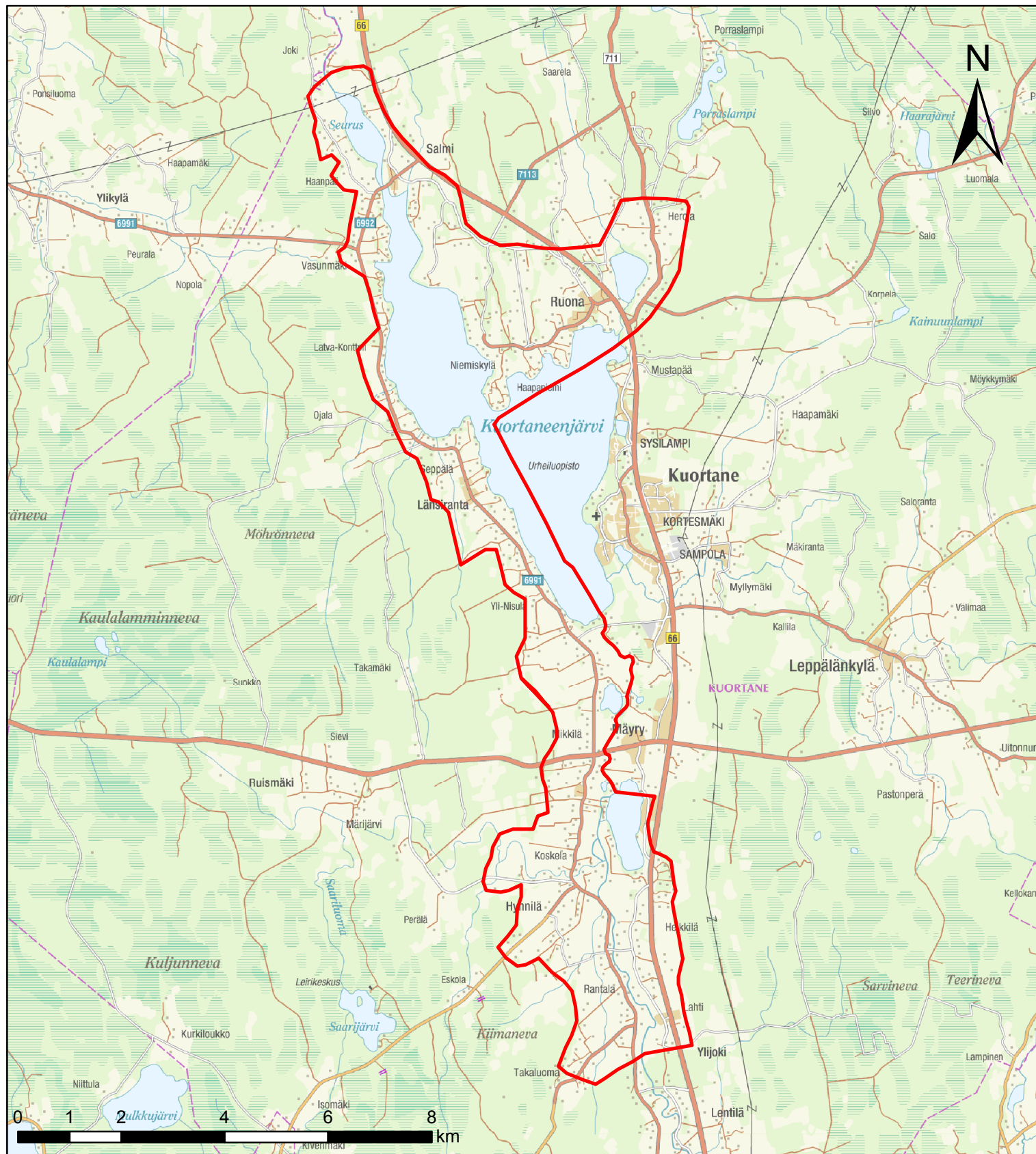
LVO Lintuvesiensuojeluohjelma: Nisosjärvi

Tiedot haettu 26.5.2015

Kuortaneenjärven kulttuurimaisemat

Kunta: Kuortane, Lapua

Maakunta: Etelä-Pohjanmaa

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Annukka Kuoppala

112. Ähtärin reitin maisemat

Ähtärin reitin maisemat ovat edustava esimerkki Pohjois-Hämeen järvisuudun ja Suomenselän vesireittien rannoille keskittyneistä viljelyksistä ja asutuksesta. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Ähtärin reitin kulttuurimaisemat, 1995), jonka rajausta on jonkin verran tiivistetty inventoinnin perusteella.

Maakunta	Etelä-Pohjanmaa, Pirkanmaa
Kunta	Virrat, Ähtäri
Maisemamaakunta	Hämeen viljely- ja järvimaa, Suomenselkä
Maisemaseutu	Pohjois-Hämeen järvisuutu, Suomenselkä
Pinta-ala	4 533 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 81 ha maatalousalueita: 1 210 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 1 637 ha rakennettuja alueita: 335 ha vesialueita: 1 234 ha

Luonnonpiirteet

Ähtärin reitin maisemat sijaitsevat Hämeen viljely- ja järvimaan, Pohjois-Hämeen järvisuudun sekä Suomen-
selän maisemamaakuntien saumakohdassa, Ähtärinjärvestä Tarjanteeseen kulkevan vesireitin ympärillä.
Kallioperältään alue kuuluu pääosin Keski-Suomen syväkivimassiiviin, jonka katkaisevat satunnaiset koillis-
luodesuuntaiset graniitti- sekä mafiset metavulkaniittijuovat. Alueen yleisimpiä kivilajeja ovat granodioriitti,
tonaliitti ja kvartsidioriitti.

Yleispiirteiltään kumpuilevan maisema-alueen maaperä on suurimmaksi osaksi moreenia, ja topografiaa
luonnehtivat drumliinit ja kumpumoreenikentät. Reheviä, viljelyyn sopivia maita on huuhtoutumattomien
lakialueiden lisäksi järvien rannoilla. Peltalojen maaperä muodostuu savesta, liejusta sekä muista hienoja-
koisista maalajeista. Alueen vähäiset kallioalat sijaitsevat maisema-alueen eteläpäässä. Ähtärin reitin ympä-
ristö kuuluu Sisä-Suomen harjuvyöhykkeeseen, ja sitä halkovat muun muassa Arpaisten–Ison Koirajärven
harju sekä Peränteen kautta Töysän Lieskankaalle ja Lehtimäelle jatkuva harjujakso.

Maisema-alueen ytimen muodostavat pitkänomainen ja rantaviivaltaan rikkonainen Perännejärvi sekä siitä
etelään kulkeva pienten järvien ja jokien ketju. Vielä 1300-luvulla Ähtärin reitin vedet laskivat suoraan Poh-
janlahteen, mutta nykyisin alue kuuluu Kokemäenjoen vesistöön. Alueen koskista Killinkoski ja Soininkoski
on padottu vesivoiman tuottamiseksi. Reittivesien lisäksi maisema-alueella ja sen ympärillä on paljon kum-
puilevalle moreenimaalle ominaisia metsäisiä soita ja pieniä lampia. Alueen soista suurin osa on ojitettu.
Perännejärven rannalle on syntynyt järvenlaskutoiminnan seurauksena 5–20 metriä leveä vesijättöalue. Jär-
ven rannat ovat paikoin vesakoituneet, sillä vesijättöalue on liian kostea viljeltäväksi.

Ähtärinreitin kulttuurimaisema sijoittuu eteläboreaalisen ja keskiboreaalisen kasvillisuusvyöhykkeen rajalle.
Metsämaasta suurin osa on mäntyvaltaista kuivahkoa kangasta, mutta alueen rantametsät ovat lähinnä tuoret-
ta kangasmetsää. Paikoin alueella kasvaa myös lehtomaisia metsiä. 1900-luvun vaihteeseen asti jatkuneen
kaskeamisen vaikutukset näkyvät maisemassa edelleen lehtipuiden runsautena. Maisema-alueen kasvillisuus
on monipuolista, ja alueelle on tyypillistä pohjoisten ja eteläisten kasvillisuustyyppien sekoittuminen. Luon-
nonoloihin vaikuttaa myös alueen sijainti korkealla vedenjakajaseudulla. Laajahkojen metsäalueiden ympä-
röimällä maisema-alueella on runsaasti suurnisäkkäitä.

Kulttuuripiirteet

Ähtärin reitin ympäristö on ollut esihistoriallisella ajalla ja varhaisella keskiajalla satakuntalaisten ja hämä-
läisten eränkäyntialuetta. Alueen läpi kulkevilta harjualueilta tunnetaan kivilautisten asuinpaikkojen jäänteit-
tä. Pysyvä asutus saapui Ähtärin reitin varrelle 1500-luvulla, jolloin muun muassa Peränteen kylän alue otet-
tiin viljelyyn. Alueen uudisasukkaat tulivat enimmäkseen Savosta, mutta vesireitti toi alueelle asukkaita
myös Satakunnasta.

Maisema-alueen kylät kehittyivät voimakkaasti 1800-luvulla, kun tieyhteydet entiselle syrjäseudulle parani-
vat ja tervanpolto toi alueelle vaurautta. Asutusrakennetta tiivistä myös kantatilojen jakaantuminen ja uusien
torppien perustaminen. Alueella on edelleen useita vanhoja kantatiloja, joiden ympäriltä löytyy perinteisen
muotonsa säilyttäneitä kylämaisemaa. Vanhaa rakennuskantaa ja edustavia asutuskokonaisuuksia on esimer-
kiksi Pakarinkylän keskiosissa sekä Suihkon ja Vääräkosken välisellä alueella Perännejärven länsirannalla.
Myös 1500-luvun kuluessa asutettu Soininkylän seutu muodostaa harmonisen kulttuuriympäristökokonai-
suuden, jonka perinteinen rakennuskanta on hyväkuntoista. Keski-Soinin ja Ala-Soinin kaksikerroksissa
pohjalaistaloissa näkyy pohjalaisen rakennuskulttuurin vaikutus.

Maisema-alueen perinteinen asutus sijaitsee korkeilla selänteillä metsävyöhykkeen ja peltovyöhykkeen välis-
sä. Tiet seurailevat asutusta ja viljelyksiä vesistön molemmiin puolin. Tiheintä asutus on maisema-alueen
lounaiskärjessä Killinkosken entisessä tehdasyhdyskunnassa sekä Soininkylässä maisema-alueen eteläreu-
nassa. Maisema-alueen maatilat ja viljelmät ovat verraten pieniä ja osin autioituneita, mutta viljelytoiminta
on pääsääntöisesti elinvoimaista. Karjatalouden synnyttämiä perinnebiotooppeja on säilynyt jonkin verran.
Niistä Niemenmaan hakamaat on määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi ja loput paikallisesti arvokkaiksi.
Maiseman uudempia kerrostumia edustavat monet toisen maailmansodan jälkeen rakennetut rakennukset
sekä vesistöjen rantojen runsas loma-asutus.

Ähtärin reitin kulttuurimaisemia on muokannut myös teollisuus, joka on syntynyt ennen kaikkea alueen kos-
kien ympärille. Maisema-alueen eteläosassa sijaitseva Killinkosken tehdasyhdyskunta syntyi 1800-luvun
lopulla, jolloin Killinkosken rannalle perustettiin villankeruutehdas. Lyhytikäisen tekstiiliteollisuusvaiheen

loppuvaiheessa paikalle nousi puuhiomo sekä P. G. Holmin nahatehdas, joista jälkimmäinen toimii nykyisin nahateollisuusmuseona. Tehtaiden ympärille on muodostunut pieni asutustaajama, jonka yhteydessä on säilynyt myös talonpoikaista rakennuskantaa. Maisema-alueen pohjoisreunassa sijaitsee 1900-luvun alussa perustettu Vääräkosken kartonkitehdas, joka oli toiminnassa vuoteen 1998 asti.

Maisemakuva

Ähtärin reitin maisemat ovat muodostuneet rikkonaisen ja korkeussuhteiltaan vaihtelevan suo- ja metsämaaston keskelle. Alueen yleiskuva on metsäinen, ja havumetsät ulottuvat monin paikoin järvien rantaan. Usein myös viljelysten ja rannan välissä on puuvyöhyke. Alueen asutus pienine viljelyksineen on keskittynyt suuren Peränejärven sekä pienempien reittijärvien ja -jokien rannoille. Viljelymaisema on vakiintunutta ja maisemallisesti monivivahteista, mutta perinteistä rakennuskantaa on jäljellä melko vähän. Osa alueen tiloista on lopettanut maataloustuotannon.

Maisema-alueen luonnonoloja luonnehtivat ympäröivien metsäalueiden erämaisuus sekä eteläisen ja pohjoisen kasvillisuuden vaihtelu. Maiseman ytimenä ovat alueen vesistöt, joille aukeaa näkymiä viljelmien yli. Järvien rannoilla on paikoin tiivistä loma-asutusta. Alueen teolliset keskittymät ovat sijainneet alueen etelä- ja pohjoisreunassa Killinkosken ja Vääräkosken ympärillä, ja niiden yhteydessä on edelleen jäljellä vanhojen teollisuusyhdyskuntien työväen asuinrakennuksia.

Arviointi

Ähtärin reitin maisemat ovat edustava esimerkki Hämeen, Suomenselän ja Etelä-Pohjanmaan vaihettumisvyöhykkeen vesireittien rannoille keskittyneistä viljelyksistä ja asutuksesta. Alueen maisemassa yhdistyvät monipuolisesti perinteiset viljelymaisemat, vesistönäkymät sekä vanhojen teollisuusyhdyskuntien kulttuuri- maisemat. Ähtärin reitin maisemallisia arvoja nostavat hyvin säilynyt asutusrakenne sekä monipuolinen luonto.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 15 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Vääräkosken kartonkitehdas; Killinkosken teollisuusympäristö; Soinin kylä

Arvokkaat perinnebiotoopit: Kantoniemen rantahaat; Haaposaari; Niemenhaan hakamaat; Haaponiemen rantalaidun

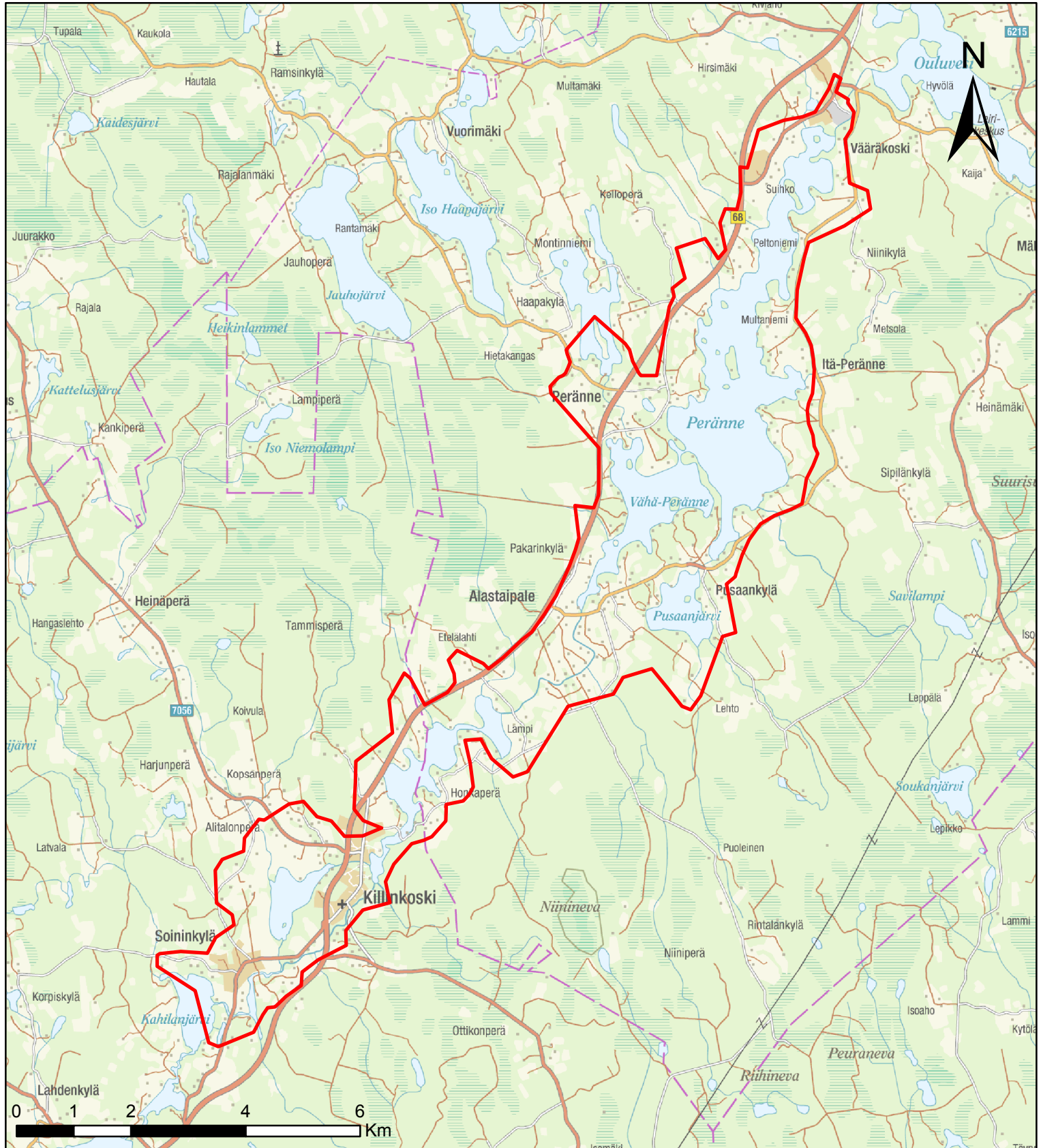
YSA Yksityismaiden suojelualueet: Peränne Kutinlahti

Tiedot haettu 26.5.2015

Ähtärin reitin maisemat

Kunta: Virrat, Ähtäri

Maakunta: Etelä-Pohjanmaa, Pirkanmaa

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Annukka Kuoppala

113. Lehtimäen mäkiasutus

Lehtimäen mäkiasutuksen maisema-alue koostuu kahdesta erillisestä kyläkokonaisuudesta, jotka edustavat Suomenselän maisemamaakunnalle tunnusominaista mäkiasutusta. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Lehtimäen vaara-asutus, 1995), jonka rajausta on inventointien perusteella tiivistetty Suoskonmäen juurella sekä laajennettu kirkonkylän ympärillä.

Maakunta	Etelä-Pohjanmaa
Kunta	Alajärvi
Maisemamaakunta	Suomenselkä
Maisemaseutu	Suomenselkä
Pinta-ala	1 329 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 3 ha maatalousalueita: 380 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 787 ha rakennettuja alueita: 150 ha vesialueita: 8 ha

Luonnonpiirteet

Lehtimäen mäbiasutus on keskittynyt Etelä-Pohjanmaan mittakaavassa huomattavien Suokonmäen ja Kirkonmäen lakialueille, jotka kohoavat paikoin yli 200 metrin korkeuteen merenpinnasta. Alueen graniittista kallioperää peittää pääasiassa savipitoinen moreeni. Suokonmäen ja Kirkonmäen laet ovat supra-akvaattista, huuhtoutumatonta aluetta, joiden maaperässä on säilynyt hedelmällistä hienolajitteista maa-ainesta. Mäkien välisissä painanteissa on soita, joita on jonkin verran ojitettu ja otettu viljelykseen.

Lehtimäki sijaitsee Suomenselän karulla vedenjakaja-alueella, jossa on niukasti suuria vesistöjä. Maisema-alueella vesiluontoa edustavat suolampareet, purot ja lähteet. Lehtimäen metsämaista suuri osa on mäntyvaltaisia kuivahkoja ja kuivia kankaita, mutta huuhtoutumattomilla lakialueilla kasvillisuus on melko rehevää. Alueen havupuuvaltaisilla rinteillä kasvaa paikoin runsaasti lehtipuita muistoina pitkästä kaskenpolttohistoriasta. Kylä- ja viljelyalueilla puustoa on lähinnä talojen pihapiireissä.

Alueella on muutamia monimuotoisia lehto- ja lähteikkökohteita, joissa kasvaa rehevää lehtokasvillisuutta. Näitä ovat esimerkiksi maisemallisesti merkittävä Tikkamäen rinnelehto, Härkälähteen lehto, Kankaanran- nan lähteikköalue sekä Suokonmäen länsi- ja lounaispuolen lehdot. Hintsankylän Rahonkallio on maisemallisesti arvokas suurten lohcareiden ja poronjäkäjän peittämä kalliorinne.

Kulttuuripiirteet

Suokonmäellä on ollut asutusta jo mesoliittisen kivikauden aikana, noin vuosina 7400–4300 eaa. Pysyvä asutus saapui Lehtimäelle kuitenkin vasta 1500-luvulla. Muusta Pohjanmaan järvisuudusta poiketen asutus levisi alueelle Ähtärinjärven kautta sisämaasta päin. Pysyvästä asutuksesta huolimatta alue oli pitkään pohjalaisten ja satakuntalaisten nautinta-alueiden rajaseutua, jonne maakuntien välinen raja vakiintui 1700-luvulle tultaessa. Lehtimäen asutus alkoi kasvaa 1700-luvulla tervanpolton ansiosta, ja 1800-luvulla tervanpoltto lukeutui alueen tärkeimpiin elinkeinoihin.

Maisema-alue jakautuu kahteen osaan, Suokonmäen ja Lehtimäen kirkonseudun kyläasutuksiin. Alueiden väliin jäävät Lehtimäen keskustaajama sekä kylä yhdistävän tien varrelle syntynyt haja-asutus. Suokonmäki oli 1700-luvulla Lehtimäen keskus ja liikenteellinen risteyspaikka, josta talvi- ja ratsutiet kuljivat Lappajärvelle, Kurejoelle ja Kuortaneelle. Suokonmäellä sijaitsee myös maisema-alueen vanhin asutus, jonka ydin- osan muodostavat mäen korkeimmalle kohdalle rakennetut Suokon talot peltoaloiheen. Myös Suokonmäen itäpuolella Livonkylässä on suhteellisen vanhaa pienipiirteistä rakennuskantaa. Valtaosa Suokonmäen rakennuksista on rakennettu toisen maailmansodan jälkeen, mutta monissa pihapiireissä on myös vanhempia talousrakennuksia.

Lehtimäen kirkko ympäristöineen muodostaa oman maisemallisen kokonaisuutensa. Peltoaukean keskeltä kohoavan, 1800-luvun alussa rakennetun puukirkon ympäristö on säilyttänyt perinteisen rakenteensa Lehtimäen taajamapalveluiden sijaitessa noin neljän kilometrin päässä kirkonkylästä. Kirkkoa ympäröivät pellot ja muutama edustava pihapiiri ilmentävät hyvin vanhan maalaisseurakunnan maisemallista luonnetta. Kirkonmäen rakennuskanta on kokonaisuudessaan varsin vaihtelevaa ja monenikäistä.

Lehtimäki on elinvoimaista maatalousaluetta, vaikka maisema-alueella on jonkin verran autiotaloja ja huonokuntoisia rakennuksia. Kirkonkylän mäen ja Lehtimäen keskustan läpäisevät tiet ovat uusia pääväyliä, joiden ympärille on sijoittunut viime vuosikymmeninä rakennettuja asuintaloja ja taajamatoimintojen rakennuksia. Vanha kyläteiden verkko muodostuu tilusteista, joiden varsilta löytyy myös vanhoja puukujanteita.

Maisemakuva

Lehtimäen mäbiasutus edustaa Etelä-Pohjanmaalle harvinaista asutustyyppiä. Suokonmäki on kauas maisemaan näkyvä kiintopiste, jonka profiili erottuu taivaanrannasta etenkin pohjoisesta tultaessa. Maisema-alueen asutus sijoittuu peltojen keskelle Suokonmäen ja Kirkonmäen huuhtoutumattomille lakialueille. Alueen viljelyksiä rajaavat alavilta kohdiltaan soistuneet metsäiset rinteet, joiden juurille kerrostuneita turvemaita on raivattu viljelykseen. Alueen luontoa rehevöittävät runsaat lähdealueet ja puronvarsien lehtokasvillisuus. Suokonmäen näkötorista ja Livonkylän pelloilta avautuu vaikuttavia näkymiä ympäröivään metsämaisemaan sekä maisema-alueen itäpuolella sijaitsevalle Ruokosen järvelle.

Rakennetun ympäristön arvot nousevat parhaiten esiin Kirkonmäellä sekä Rasinmäen, Suokonmäen ja Liivonkylän vanhoissa kyläkeskuksissa. Alueen vanhimmat kantatilat ja rakennukset sijaitsevat Suokonmäellä. Lehtimäen kirkko ympäristöineen on puolestaan säilyttänyt asemansa vaikuttavana maisemallisena maa-merkkinä. Kokonaisuutena alueen rakennuskanta on suhteellisen uutta ja tyylliltään kirjavaa. Maisemassa on myös autiotaloja, rapistuvia rakennuksia ja pusikoituvia peltoja. Syvälle kirkkomäkeen pureutuva Kuortaneentien linjaus rikkoo kirkonseudun maisemakuvaa.

Arviointi

Lehtimäen mäkiasutus on Etelä-Pohjanmaalle harvinainen esimerkki mäkiasutuksesta. Suokonmäen ja Kirkonmäen lakialueille ja rinteille syntyneen maatalousmaiseman erityisiä arvotekijöitä ovat kyläkumpujen viljelyaukeat, paikoin säilynyt vanha rakennuskanta sekä hyvin hahmottuva perinteinen asutusrakenne. Alueella on lajistoltaan ja maisemallisesti monipuolisia lehto- ja lähteikköalueita.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Lehtimäen kirkkomaisema

Arvokkaat perinnebiotoopit: Pappilanmäen niitty

Tiedot haettu 26.5.2015

Lehtimäen mäbiasutus

Kunta: Alajärvi

Maakunta: Etelä-Pohjanmaa

Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015

Kuva: Annukka Kuoppala

120. Kyrönjokilaakson kulttuurimaisemat

Kyrönjokilaakson kulttuurimaisemat muodostavat yli 50 kilometriä pitkän maisema-alueen, joka lävistää koko Pohjanmaan maakunnan. Alue on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Kyrönjokilaakso, 1995), jonka rajausta on inventoinnin perusteella tiivistetty usein paikoin jokilaakson ympärillä.

Maakunta	Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa
Kunta	Isokyrö, Mustasaari, Seinäjoki, Vaasa
Maisemamaakunta	Pohjanmaa
Maisemaseutu	Etelä-Pohjanmaan rannikkoseutu, Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seutu
Pinta-ala	12 044 ha, josta kosteikkoja ja avointa suota: 3 ha maatalousalueita: 7 610 ha metsiä sekä avoimia kankaita ja kalliomaita: 2 221 ha rakennettuja alueita: 1 594 ha vesialueita: 919 ha

Luonnonpiirteet

Kyrönjokilaakson kulttuurimaisemat ulottuvat yli 50 kilometrin matkalle koko Pohjanmaan maakunnan halkovaan jokilaaksoon. Leveässä ja mutkaisessa jokilaaksossa on maankohoamisen eri vaiheissa syntyneitä paksuja savikerroksia, joiden päälle joki on kasannut lieteaineksesta tulvakerroksia. Hienojakoiset sedimentit jatkuvat ohenevina patjoina kauas uoman sivuille. Jokilaaksoa ympäröivät matalina kumpuilevat metsämaat, ja metsäpeitteisiä kumpuja on paikoin myös viljelysten keskellä. Joen alajuoksulla maisema-alueen kallioperä kuuluu Vaasan graniittialueeseen, Ylistaron ja Isonkyrön alueet ovat puolestaan Pohjanmaan liuskekivi-vyöhykettä. Alueella ja sen tuntumassa on useita arvokkaita kallioalueita.

Kyrönjoki virtaa maisema-alueen keskellä selväpiirteisessä uomassaan, joka jyrkentyä paikoin pieniksi koskiksi. Näistä huomattavimpia ovat Perkiönkoski, Kirkonkoski, Kylänpääkoski sekä Hiirikoski, johon on rakennettu pieni voimalaitos. Kyrönjokeen laskee useita pieniä sivujokia, kuten Isonkyrön Lehmäjoki ja Orismalanjoki, sekä lukuisia pienempiä sivu-uomia ja oja. Kyrönjoki on tulvaherkkä virta, jonka alajuoksua on pengerrytetty tulvahaittojen ehkäisemiseksi. Jokea ympäröivät useat tulvaveden huuhtomat lehtomaiset rannat sekä rantakasvien rikastamat niityt.

Intensiivisesti viljellyn jokilaakson rantapuustosta löytyy muun muassa tuomia, harmaaleppiä, hieskoivuja ja kiiltopajuja. Viljelyksiä reunustavissa metsissä on varsinkin rannikon tuntumassa puolukkatyypin mäntyvaltaisten kankaiden ohella runsaasti mustikkatyypin kuusi- ja havusekametsiä. Isonkyrön–Ylistaron seudulla jokivarren savikot rajautuvat laajoihin soihin, joista varsinkin savikkopohjaiset suot on otettu viljelyyn. Jokilaakson luontoa elävöittävät paikoin luonnonpiirteiltään arvokkaat perinnebiotoopit, kuten laidunnettavat rantojen tulvaniityt ja laidunsaaret.

Kulttuuripiirteet

Kyrönjokilaakso on vanhaa merenpohjaa, joka sijaitsi vielä kivikaudella veden alla. Maan paljastuessa laakson reuna-alueille muodostui nopeasti asutusta, ja aluetta pidetään rautakautisen kulttuurialueen pohjalaisena keskusseuduna. Jokilaaksosta on löydetty runsaasti rautakautisia esineitä. Vakituisesti jokilaakso asutettiin 1200-luvulla, ja 1400-luvun kuluessa Kyrönjoen varsi oli vakiintunut eteläisen Pohjanmaan tärkeimmäksi asutusalueeksi. Kyrönjoen latvavesien tuntumaan asutus levisi 1500-luvun loppuun mennessä.

Alueen asutustihentymät ovat syntyneet perinteisesti jokivarren kantatalojen ympärille, kun kantatilasta lohkoituja uusia tiloja on rakennettu tiiviisti vanhojen pihojen yhteyteen peltoalan säästämiseksi. Kyrönjokilaakson pellot on raivattu alkujaan kaskeamalla, mutta myöhemmin viljelyalaa on laajennettu myös kydöttämällä. Kylien niityt ovat sijainneet perinteisesti rannoilla ja alavimmilla paikoilla, ja karja on laiduntanut jokien saarissa sekä kylien yhteismetsissä viljelysten takana. Kyrönjokilaaksossa on edelleen melko runsaasti perinnebiotooppeja, jotka ovat tyypillisimmin paikallisesti arvokkaita niittyjä ja saarilaitumia. Joen kaikissa koskipaikoissa on ollut mylly 1500-luvulla, ja alueella on jäljellä lukuisia myöhempiä myllyjä tai niiden rakenteita.

Kyrönjokilaakson kylätiet ovat vakiintuneet jokitäyryille rakennettujen talojen väliin vähitellen. Vielä 1700-luvulla joki oli alueen tärkein liikenneväylä. Jokilaakson rakennukset ovat olleet 1600-luvulle saakka varsin vaatimattomia, mutta saaneet sittemmin pohjalaistaloille tyypillisiä muotoja. Myös umpipiharakenne on omaksuttu alueella 1600-luvulla. 1800-luvulla yleistyneitä kaksifooninkisia pohjalaistaloja on jäljellä runsaasti. Erityisesti Isossakyrössä on huomattavan paljon talonpoikaista rakennuskantaa. Yksittäisiä rakennetun kulttuuriympäristön arvokohteita löytyy kautta jokilaakson.

Jokilaakson kantatalot ovat sijoittuneet perinteisesti jokivarteen nauhamaisiksi ryhmittymiksi. Torppia on perustettu vastaavasti selänteiden reunoille. Isonkyrön alueella taloja on rakennettu maastosta kohoaville täyryille, mäille ja selänteiden reunoille. Sotien jälkeen rakentaminen on kohdistunut myös tasaisille pelto-alueille. Varsinkin Mustasaareissa ja Vähässäkyrössä jokilaaksossa on runsaasti uusia rakennuksia. Lisäksi asutusnauhojen keskellä on suurimittakaavaisia tehdasalueita, jotka näkyvät kauas jokivarsimaisemassa.

Kyrönjokilaaksossa on runsaasti valtakunnallisesti merkittäviä kirkkoympäristöjä. Isonkyrön laajan keskiaikaisen kirkkopitäjän harmaakivikirkko on yksi Pohjanmaan seitsemästä keskiaikaisesta kirkosta. Samassa maisemassa sen kanssa on 1870-luvulla rakennettu tiilikirkko. Vähäkyrön kirkonmäki edustaa 1800-luvun pienimittakaavaisena säilynyttä kirkonkylää. Ylistaron kirkko 1800-luvun puolivälistä kuuluu puolestaan Suomen ensimmäisiin uusgotiikan edustajiin. Kirkkojen lisäksi alueen merkittäviin rakennettuihin kulttuuriympäristöihin kuuluvat tunnusomaista Kyrönjokilaakson talonpoikaistrakentamista edustava Perttilänmäki,

Suuren Pohjansodan ratkaisunäyttämönä toiminut Napuen taistelutanner sekä Merikaarron myllykosket jokivarsiasutuksineen.

Maisemakuva

Kyrönjokivarren maisema-alue on pitkä Kyrönjoen ympärille ryhmittynyt kulttuurimaisemien ketju. Alueen maisemakuva on lakeusmaisemalle tyypillisesti laakea ja suurimittakaavainen, mutta kallioiset moreenikumpareet, koskipaikat ja jokiluonto tuovat maisemaan vaihtelua ja pienipiirteisyyttä. Asutus seuraa jokea katkeamattomana nauhana, jossa kylät vaihtuvat toisiksi ilman selvää rajaa. Alueella on runsaasti vanhaa rakennuskantaa, joka on kuitenkin jäänyt monin paikoin uuden rakentamisen puristuksiin. Etenkin 1980-luvun jälkeinen rakentaminen on sijoittunut vanhemman rakennuskannan sekaan tai tiivistynyt asuinalueiksi kuntakeskusten tuntumaan. Hyvin hoidetut vanhat pohjalaistalot pihapiireineen ovat jokilaakson maisemallisia kohokohtia.

Kyrönjokilaakso on vakaata maatalousaluetta, jossa on lukuisia kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita. Talonpoikaistalojen, kylänäkymien ja rikkaan kirkkoarkkitehtuurin lisäksi alueen rakennusperintöön kuuluu vanhoja myllykokonaisuuksia, jotka ovat säilyneet paikoin hyvin. Alueen kulttuurihistorialliset arvot tiivistyvät Valtaalan ja Orismalan tieosuuden varilla Isossakyrössä. Muualla maisema-alueella maisemakuva on paikoin rikkoontunut jokivarren umpeenkasvun, uuden rakentamisen, teollisuustoiminnan tai liikenteen maisemien takia. Yksittäisiä arvokkaita maisemakohteita tai rakennettuja kulttuuriympäristöjä on kuitenkin löydettävissä kaikkialta alueelta.

Arviointi

Kyrönjokilaakson kulttuurimaisemissa ovat edustavasti läsnä Pohjanmaan viljelylakeuksien seudun tunnusomaiset piirteet. Alueen maisemallisia kohokohtia ovat perinteiset kylä- ja lakeusnäkymät, jokirannan ja -saarien perinnebiotoopit, hyvin säilyneet pohjalaistalot, sekä Ylistaron, Vähänkyrön ja Isonkyrön kirkot. Kyrönjokivarsi on valittu Suomen 27 kansallismaiseman joukkoon yhdessä eteläpohjalaisten viljelylakeuksien kanssa.

Muinaisjäännösrekisteriin merkityt kohteet: 38 kohdetta

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY: Ylistaron kirkko; Perttilänmäki ja Napuen taistelutanner; Isonkyrön vanha kirkko; Isonkyrön uusi kirkko; Vähänkyrön kirkkomäki ja kirkkosaari; Vähänkyrön pappila; Merikaarron myllykosket, jokivarsiasutus ja Kolkin kartano

Arvokkaat perinnebiotoopit: Kylänpään joenrantaniitty; Kamppilan joenrantaniitty; Heinäsaari; Latosaari; Åkerlundin haka; Kamppilan joenrantaniitty; Heinäsaari; Latosaari; Båskas-Åkerlundin haka

YSA Yksityismaiden suojelualueet: Pappilansaaren luonnonsuojelualue; Reinilänkoski (Tummunki)

KOS Koskiensuojelulla suojellut vesistöt: Kyrönjoen keski- ja alaosa Hanhikosken alapuolella

KAO Arvokkaat kallioalueet: Korkoistenvuori; Takaisenmäki

Tiedot haettu 26.5.2015

Kyrönjokilaakson kulttuurimaisemat

Kunta: Isokyrö, Mustasaari, Seinäjoki, Vaasa

Maakunta: Pohjanmaa, Etelä-Pohjanmaa

 Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden rajausehdotus 2015